

Právní odpovědnost poskytovatele ambulantních zdravotních služeb (postup při vyčíslení bolestného a ztížení společenského uplatnění)

Nový občanský zákoník zrušil v České republice po několik desítek let užívanou tzv. odškodňovací vyhlášku (vyhlášku č. 440/2001 Sb.) a namísto toho stanovil poměrně vágní kritéria pro odškodňování újem na zdraví. Podle § 2958 nového občanského zákoníku: „Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy. Pokud tím vznikla poškozenému překážka lepší budoucnosti, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti“.

Za takového stavu legislativy hrozily naprosto důvodné obavy z velké nepředvídatelnosti soudních rozhodnutí, kdy poškozený nebude mít představu, jaká částka odpovídá zásadám slušnosti. Bez stanovení obecných východisek by nabylo možné zaručit, že v obdobných případech budou soudy rozhodovat obdobně, že škůdce a poškozený najdou hodnotu, na které se i bez soudu dohodnou, a že pojišťovny budou schopny stanovit výši plnění, které budou moci poškozenému poskytnout. Soudní, ale i mimosoudní praxe (mimosoudní dohoda) by nemohla uspokojivě fungovat. Proto Nejvyšší soud ČR připravil mj. ve spolupráci s 1. lékařskou fakultou UK v Praze Metodiku k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, jako doporučující vodítko pro stanovení výše bolestného a ztížení společenského uplatnění.

Metodika při určení návodu, jak stanovit výši společenského uplatnění vychází z nových moderních principů zakotvených v Mezinárodní klasifikaci funkčních schopností, disability a zdraví (MKF). Tyto principy umožňují dostatečně podrobně se zabývat konkrétním poškozeným a dopady do jednotlivých sfér jeho života. Na rozdíl od zrušeného předpisu, který hodnotil pouze diagnózy, Metodika posuzuje veškeré stránky života poškozeného včetně dopadů jeho poškození na mezilidská jednání, rodinné vztahy, intimní vztahy či např. jeho omezení v občanském životě, rekreaci i trávení volného času.

Odškodnění za bolest

Pokud jde o stanovení náhrady za bolest, doporučuje se vycházet z etiologicky pojatého posouzení zdravotního stavu – tedy z hlediska vyvolávající příčiny, diagnózy – poškozeného. Jednotlivým diagnózám jsou přiřazeny bodové hodnoty vyjadřující jejich vzájemné proporce, přičemž pro určení výše náhrady je třeba výsledný bodový součet vynásobit částkou, která odpovídá hodnotě jednoho bodu. Doporučuje se hodnotu bodu odvozovat od jednoho

procenta hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející roku, v němž vznikl nárok (vznikla bolest). Hodnota jednoho bodu byla pro rok 2014 vyčíslena na 251,28 korun.

Odškodnění za ztížení společenského uplatnění

V případě ztížení společenského uplatnění byl vytvořen zcela nový – moderní – systém, který vychází z Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví. Nové pojetí je založeno na stanovení stupně omezení funkčních schopností poškozeného s přihlédnutím k jeho osobním poměrům tak, aby bylo zohledněno zhoršení kvality života oproti předchozímu stavu. Stupeň závažnosti trvalého zdravotního postižení je pojat jako procentní vyjádření ztráty životních příležitostí (tzv. překážka lepší budoucnosti) ve škále 0 - 100 % v následujících sférách života poškozeného:

- Učení se a aplikace znalostí (např. pozorování, čtení, psaní, rozhodování);
- Všeobecné úkoly a požadavky (např. konání běžných denních povinností, zvládnání obtíží);
- Komunikace (např. příjem zpráv, mluvení, konverzace, diskuze);
- Pohyblivost (např. změna a udržování pozice těla, chůze a pohybování se, řízení vozidla);
- Péče o sebe (např. péče o části těla, oblékání, přijímání potravy, pití, péče o své zdraví);
- Domácí život (např. získávání nezbytných věcí, úkony v domácnosti a vykonávání domácích prací, pomoc druhým);
- Mezilidská jednání a vztahy (např. základní mezilidské vztahy, jednání s cizími lidmi, rodinné a intimní vztahy);
- Hlavní oblasti života (např. výchova, práce a zaměstnání, ekonomický život);
- Komunita, sociální a občanský život (např. rekreace a volný čas, duchovní život).

Za „zničení života“ maximálně 20 miliónů

S určitým zjednodušením lze konstatovat, že za stoprocentní by bylo považováno plné vyřazení poškozeného ve všech posuzovaných sférách – tedy plná ztráta kognitivních a pohybových funkcí spojená s plnou ztrátou sebeobsluhy a jakéhokoliv zapojení do společenských aktivit. Všechny mírnější formy postižení jsou potom odstupňovány směrem dolů. Při nejvyšším omezení obvyklého způsobu života a funkčních schopností člověka – např. při kvadruplegii, tedy úplném ochrnutí všech čtyř končetin –, by se rámcová výchozí

částka pro náhradu za ztížení společenského uplatnění měla pohybovat kolem deseti miliónů korun (konkrétně pro rok 2014 je to 10 051 200 korun). Tato částka má představovat základní ohodnocení nemateriální újmy při trvalých zdravotních následcích coby odčinění morální újmy vzniklé zásahem do tělesné integrity, frustrace z trvalého poškození či ztráty tělesných orgánů, stresu či vypětí k překonávání nastalých obtíží.

Výše náhrady se odvozuje od tzv. výchozí rámcové částky, která představuje pomyslnou hodnotu zmařeného lidského života při absolutním vyřazení ze všech sfér společenského zapojení. Předpokládá se, že nejvyšší náhrada nemajetkové újmy při naprostém „zničení života člověka“ by i přes možnost určitých modifikací (tj. navýšení ze strany soudu) neměla přesáhnout dvacet miliónů korun.

Modifikace základní částky vzhledem k věku poškozeného:

- zvýšení přibližně o 10% při újmě utrpěné ve věku 35 – 44 let
- zvýšení přibližně o 20% při újmě utrpěné ve věku 25 – 34 let
- zvýšení přibližně o 30 - 35% při újmě utrpěné ve věku 0 – 24 let

Modifikace základní částky vzhledem k zapojení poškozeného do společenských aktivit:

- zvýšení základní částky až o 10% je-li nadprůměrné
- zvýšení základní částky až o 20% je-li výjimečné
- zvýšení základní částky až o 30% je-li zcela mimořádné

Modifikace základní částky z důvodů na straně škůdce:

- úmyslné způsobení újmy (zejména újma způsobená s použitím pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo jiné obdobné závažné důvody).

Závěrem

Nový přístup posouzení poškozeného skrze ztráty jeho funkčních schopností umožňuje dostatečně podrobně a plasticky vykreslit obraz nejen funkčních tělesných postižení, nýbrž i jejich praktický dopad do jednotlivých sfér života poškozeného. Metodika tak na jedné straně poskytuje podrobné vodítko k určení náhrady za újmu na zdraví, a na druhé straně však

ponechává dostatečný prostor k zohlednění jedinečnosti konkrétního případu. Závěrem je třeba podotknout, že doporučující pravidla se vztahují pouze ke dvěma dílčím nárokům na náhradu nemajetkové újmy, a to k náhradě za bolest a ztížení společenského uplatnění. Nároky majetkové povahy tj. ztráta na výdělku, ztráta na důchodu, náklady péče o zdraví, osobu či domácnost poškozeného stejně jako nároky na jednorázovou náhradu třetích osob při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví osoby blízké, nejsou danou metodikou řešeny.

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: § 2958 a § 2959 (náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení)

Dotaz

Jak má nyní lékař postupovat při posouzení bolesti či ztížení společenského uplatnění pacientky, když je na něm ze strany pojišťovny vyžadováno posouzení podle zrušené vyhlášky č. 440/2001 Sb.?

Lékař popíše ve své zprávě, jakou bolest, případně jaké ztížení v budoucím uplatnění ve společenském životě utrpěla poškozená pacientka, aniž by byl povinen podřazovat jednotlivé položky uvedené ve zrušené vyhlášce pod bodové ohodnocení a přisuzovat jim určitý počet bodů. Lékař podá zprávu o tom, v čem konkrétně utrpěla pacientka bolesti, jaké strádání fyzické i psychické prožila v souvislosti s utrpěnou újmou na zdraví a jak bude do budoucna omezena ve svém společenském uplatnění, případně zda trvale, nebo pouze dočasně. Pokud bude pojišťovna vyžadovat či to bude přání pacientky, aby lékař provedl bodové ohodnocení bolestného nebo ztížení společenského uplatnění podle zrušené vyhlášky, byť z ní již soudy nesmějí vycházet, může lékař vyhovět a nic nebrání tomu, aby uvedl, že podle již zrušené vyhlášky o bodovém ohodnocení bolestného a ztížení společenského uplatnění by jinak byla pacientce přiznán konkrétní počet bodů za bolestné, případně další počet bodů za ztížení společenského uplatnění. Není to ale jeho povinností. Pokud se lékař bude chtít posuzování zdravotní stavu podle nové právní úpravy věnovat jako soudní znalec, musí absolvovat speciální školení, které je podmínkou pro jmenování znalcem v novém odvětví - Stanovení imateriální újmy na zdraví.